

„Vážte si slobodu, ne hazardujte s ňou.“

Anna Šestáková (* 1918)

Pani Anna Šestáková sa narodila na Myjave na sklonku prvej svetovej vojny, ešte za monarchie. Pochádza z rodiny živnostníka a prevádzkovateľa kaviarne Pavla Ušiaka. Okrem Anny mal jej otec z prvého manželstva ešte troch starších synov. Po smrti Anninej matky sa oženil druhýkrát a z tohto manželstva sa narodila pamätníčkina jediná sestra. Na začiatku 30. rokov sa rodina presťahovala do Košíc, kde Anna zažila multietnicitu v praxi medzivojnového Československa. V dôsledku viedenskej arbitráže Metropola východu pripadla Maďarsku a rodina Šestákovcov sa presťahovala do Bratislavy. Tam sa pamätníčka zoznámila s moravským inžinierom Ervínom Šestákom, s ktorým sa zakrátko zosobášila a mala tri deti. Na sklonku druhej svetovej vojny musela Anna opustiť Bratislavu a prechod frontu prežila na Myjave. Po nástupe komunistického režimu bol jej manžel zadržaný a odsúdený na doživotie za rozvracanie republiky. Pamätníčka, ktorú s jej troma deťmi následne vystaňovali z ich bratislavského bytu v rámci „Akcie B“, žila v skromných pomeroch so svokrou na Morave. Ervín Šesták bol po šiestich rokoch väzenia prepustený a manželia znášali tlak režimu na ich rodinu spoločne. Anna Šestáková dodnes žije v Bratislave.

Aj takýto bol osud ľudí, ktorí sa ničím neprevinili, akurát ich životy zasiahli udalosti 20. storočia a úplne im zmenili životné plány. Zoznámte sa s príbehom našej pamätníčky, pani Šestákovovej, ktorý poukazuje na hodnotu demokracie, tolerance, vzájomného rešpektu a humanizmu.

 podcast

 príbeh

Aktivita 1: Piliere demokracie

skupinová, hromadná aktivita

Cielová skupina:

základná škola, stredná škola

Téma:

príbehy 20. storočia, demokracia a totalita, piliere demokracie a ich ochrana

Ciel:

Pochopiť význam jednotlivých historických etáp, udalostí 20. storočia a ich dopad na životy jednotlivcov. Zoznámiť sa so základnými piliermi demokracie a porozumieť ich významu. Viest k ochrane princípov demokracie. Rozvíjať citlivosť a vnímavosť voči fungovaniu spoločnosti. Formovať záujem o udržanie demokracie.

Pomôcky:

veľký bal papiera, tabuľa, flipchart, fixy, domino, kocky s označením 1 – 11/papierové krabice, baliaci papier, fixy, príbeh pamätníčky

Postup:

- *Na úvod, v evokácii*, sa so žiakmi porozprávame o demokracii. Ako ju vnímajú, či majú pocit, že ju práve zažívajú. Vedeťme rozhovor o tom, ako sa demokracia a jej princípy prejavujú v ich každodennom živote.
- Metódou brainstormingu si spoločne premietneme bežný školský deň žiaka/žiačky a všetky ich činnosti zaznamenáme na veľký bal papiera, tabuľu, flipchart. Tento umiestnime na viditeľnom mieste.
- *V hlavnej časti (uvedomenie)* predstavíme žiakom 11 pilierov demokracie: Vláda založená na súhlase ovládaných. Vláda väčšiny. Ústavné obmedzenie vlády. Národná suverenita. Práva menšín. Záruka dodržiavania ľudských práv. Slobodné, spravodlivé a demokratické voľby. Rovnosť pred zákonom. Právo na riadny súdny proces. Sociálny, ekonomický a politický pluralizmus. Zásady tolerancie, pragmatizmu, spolupráce a kompromisu.
- Rozdelíme žiakov do skupín tak, aby sme rovnomerne zapojili do činnosti všetky skupiny (napr. každej skupine zadáme 2 – 3 piliere).
- Žiakom/žiačkam dáme za úlohu vytvoriť tieto piliere z papierových krabíc, spracovať, zapísať, ich obsah (čo si pod nimi predstavujú) na samostatné papieriky a tieto vložiť do krabíc.
- Po splnení úlohy v časovom limite jednotlivé skupiny predstavujú svoje piliere demokracie, pričom vyťahujú papieriky s čiastkovými stránkami pilierov. Porovnáваме obsah pilierov so záznamom činností bežného dňa žiakov/žiačok a konfrontujeme demokratickú realitu s teoretickými poznatkami.
- Následne zadáme skupinám úlohu postaviť z daných papierových kociek pyramídu. Skupiny sa musia dohodnúť na základe obsahu pilierov, ktoré podľa nich tvoria absolútny základ a budú tvoriť základy pyramídy, a ktoré piliere tvoria pomyselný vrchol demokracie a budú sa nachádzať na špičke pyramídy.
- Rozvíjame a podnecujeme diskusiu žiakov/žiačok o jednotlivých pilieroch a ich význame pre spoločnosť a jednotlivca.
- Upozorňujeme na to, že len v ich fungovaní, vzájomnom dopĺňaní a dodržiavaní je sila demokracie a záruka dobrých spoločenských podmienok na relatívne spokojný život občanov spoločnosti.

- V ďalšej časti aktivity vyzveme zástupcu každej skupiny, aby vytiahol z pyramídy jednu kocku podľa vlastného uváženia. Pozorujeme, čo sa stalo s pyramídou, ako sa deformovala, zrútila.
- Následne si skúsime predstaviť, ako by sa zmenil ich život, ak by sme prišli o jednotlivé demokratické princípy a tieto sa z bežného života stratili. Predstavujeme si bežné situácie a ich priebeh bez týchto princíпов, ako by fungovala spoločnosť bez zrútených pilierov demokracie.
- Vyvodíme z aktivity dôležitosť a význam dodržiavania demokratických princíпов a nevyhnutnú potrebu ich ochrany pre zachovanie demokracie.
- Upozorníme aj na to, že nie všetky princípy majú v demokratických spoločnostiach rovnakú silu, váhu. Jeden je silnejší, ďalší je menej uplatňovaný, niektoré môžu byť porušované alebo sa vôbec nedodržiavajú. Diskutujeme o tom, ako sa to môže prejavovať v živote jednotlivcov i celej spoločnosti.
- Vyzdvihujeme, že piliere demokracie sa musia vždy chrániť, pretože sú ohrozené. Nesmieme ich nechať napospas a musíme robiť všetko pre to, aby boli zachované. Tým bude zabezpečené aj fungovanie demokratickej spoločnosti.
- *V záverečnej časti aktivity (spätná väzba)* diskutujeme o tom, ktoré otázky a problémy ich najviac zaujali, čo si na aktivite najviac cenia, čo nové sa naučili, dozvedeli.
- Obsah aktivity prepojíme so súčasnosťou a analýzou našej spoločnosti. Pýtame sa ich, či si všimli vo fungovaní našej súčasnej spoločnosti nejaké ohrozenia pilierov demokracie, ako sa to prejavovalo/prejavuje, a čo môžu oni, ako bežní občania, urobiť pre to, aby upozornili na nebezpečenstvá nedodržiavania pilierov demokracie, aby došlo k následnej náprave.
- V záverečnej časti sa oboznámime s príbehom pamätníčky **TU** spôsobom, ktorý bude najviac vyhovovať cieľovej skupine. Následne na tabuľu, flipchart, hárok papiera, zaznamenávame udalosti z jej života, počas ktorých došlo k narušeniu jednotlivých pilierov demokracie. Spoločne označíme, o ktoré piliere ide a ako boli narušené. Demonštrujeme konkrétne dôsledky porušovania pilierov demokracie na osud človeka.

Aktivita 2: Bodky

skupinová, hromadná aktivita

Cielová skupina:

základná škola, stredná škola

Téma:

príbehy 20. storočia; inakosť, odlišnosť a ich akceptácia; demokratické princípy a ich uplatňovanie v každodennom živote; čítanie s porozumením

Ciel:

Na vlastnej koži pocítiť, aké to je nepatriť do skupiny, byť vyčlenený. Osvojiť si citlivosť na vnímanie inakosti. Rešpektovať odlišnosti, odstraňovať predsudky a stereotypy, utvárať postoje akceptácie, multikulturality, akceptovať a dodržiavať hodnoty ukotvené v dokumentoch garantujúcich ľudské práva a slobody.

Pomôcky:

príbeh pamätníčky, farebné samolepiace bodky/fixy, farby na telo

Postup:

- *V úvodnej časti aktivity (evokácii)* sa oboznámime s príbehom pamätníčky formou, spôsobom, ktorý je pre cieľovú skupinu najpriateľnejší (prečítanie príbehu učiteľom, žiakmi, individuálne, vypočutie podcastu, zvukových klipov a pod.).
- Porozprávame sa o príbehu, analyzujeme ho a vyberáme témy, ktoré v ňom boli najdôležitejšie. Diskutujeme o nich, pýtame sa na pocity, ktoré v nich príbeh zanechal, čo sa ich najviac dotklo, čo sa im javí ako najviac nepochopiteľné.
- Témy príbehu pomenujeme a porovnáваме so súčasným stavom demokracie a života na Slovensku. Definujeme súčasné problémy, s ktorými na Slovensku zápasíme a hľadáme príčiny ich vzniku a eskalácie.
- *Hlavnú časť (uvedomenie)* venujeme aktivite, ktorá simuluje proces vyčlenenia, izolácie, kvôli inakosti. Aktivita symbolicky nastoľuje tieto témy a poskytuje priestor na vlastnej koži prežiť pocit vyčlenenia a odmietania zo strany iných.
- Vopred si pripravíme farebné samolepiace bodky alebo farby na pokožku a žiakom/žiačkam na čelo prilepíme/namaľujeme farebné označenie. Urobíme to tak, aby samotný žiak/žiačka nevedel/a, akou farbou je označený/á. Zároveň dodržíme pravidlo, aby jednou farbou boli označení viacerí žiaci/žiačky a niektoré farby boli zastúpené len minimálne (Napri.: 5 červených, 4 modrých, 6 zelených, 3 žlté, 2 čierne, 1 biela a pod.).
- Následne zadáme žiakom/žiačkam inštrukciu:
Rozdeľte sa do skupín podľa vlastného uváženia tak, aby ste si navzájom neprezradili, kto má na čele akú farbu. Postupujte bez slov a dorozumievajte sa maximálne gestami.
- Po uplynutí časového limitu (10 – 15 minút) dáme pokyn, aby sa žiaci vo vytvorených skupinách usadili. Predpokladáme, že niektorí/é žiaci/žiačky budú nezaradení/é, budú sedieť samostatne, prípadne ako indiferentná skupina sa bez na prvý pohľad spoločného znaku spoja.
- Riadená diskusia: Ak sa žiaci usadili, vyzveme ich, aby rozprávali o svojich pocitoch z aktivity. Čo si myslia, čo sme robili, aký bol účel tohoto cvičenia. Pýtame sa ich, ako sa cítili v rôznych pozíciách (organizátor zoskupovania, vyčlenený, akceptovateľný, nežiaduci a pod.).
- Necháme ich samostatne hovoriť a neskôr im kladieme otázky:

Ako ste sa cítili, keď ste nesmeli používať slová ako dorozumievací prostriedok?

Aký to bol pocit nevedieť, ako som označený/á, a len tušiť, kto ste, na základe reakcie ostatných?

Čo ste prežívali pri tom, že vám niekto iný určoval, do ktorej skupiny patríte, respektíve nepatríte?

Čo si myslíte, aké bolo kritérium vytvárania skupín?

Aké to bolo patriť do skupiny a nepatriť do skupiny pri neznalosti dôvodu, prečo áno a prečo nie?

Ostal niekto nezaradený? Čo si myslíte, prečo?

Prijal niekto nezaradeného, vyčleneného, do svojej skupiny? Prečo?

S akými pocitmi ste počas aktivity zápasili?

Čo bolo príjemné, nepríjemné?

Čo si myslíte, prečo sme túto aktivitu robili? Aký bol cieľ tohto cvičenia?

Aké vidíte prepojenie aktivity so súčasnosťou?

- Vzáverečnej časti (spätnej väzbe) diskutujeme so žiakmi/žiačkami o prežitom, o ich pocitoch z aktivity. Pýtame sa ich, čo ich to naučilo, k akému poznaniu sa dopracovali a v čom sa im prežitie javí ako poučné.
- Rozprávame sa s nimi o tom, či už niekedy zažili, aké to je byť vyčleneným z akýchkoľvek dôvodov, a ako sa pri tom cítili.
- Analyzujeme, kto sa v našej spoločnosti môže cítiť podobne, z akých dôvodov a čo môže každý osobne urobiť pre to, aby sa to nedialo, prípadne zabrániť iným v takomto správaní.
- Pripomenieme si príbeh, s ktorým sme sa v úvode oboznámili. Hľadáme prepojenie aktivity s príbehom pamätníčky a udalosťami, ktoré sa diali v jej živote. Analyzujeme dôvody, prečo sme zvolili práve túto aktivitu, v čom sú paralely minulosti so súčasnosťou a akým výzvam musíme čeliť.